

Katsaus reumasairauksien hoidon kehitykseen Suomessa ja maailmalla – pajunkuorelta solun sisään

Markku Kauppi

Sisätautien ja reumatologian erikoislääkäri

Emeritus professori, Helsingin Yliopisto

Tutkija PHKS

Pajunkuoresta se alkoi

- Uskotaan että jo Hippokrates hyödynsi pajunkuorta lääkkeenä
- "Muinaiset roomalaiset" käyttivät
- Pastori Edward Stone 1757 kirjasi
- Brugnatelli ja Fontana eristivät pajunkuoresta salicinin 1826
- JA Buchner 1828: Paju=Salix -
>salicin

- Felix Hoffmann, saksalainen Bayerin tutkija teki kemiallisesti salicinia. Asperin patentti 1899.

Historia

- Vammaisuutta, kipua, kärsimystä, kuolemaa

Hoidon tavoitteet vielä 1990-luvulla

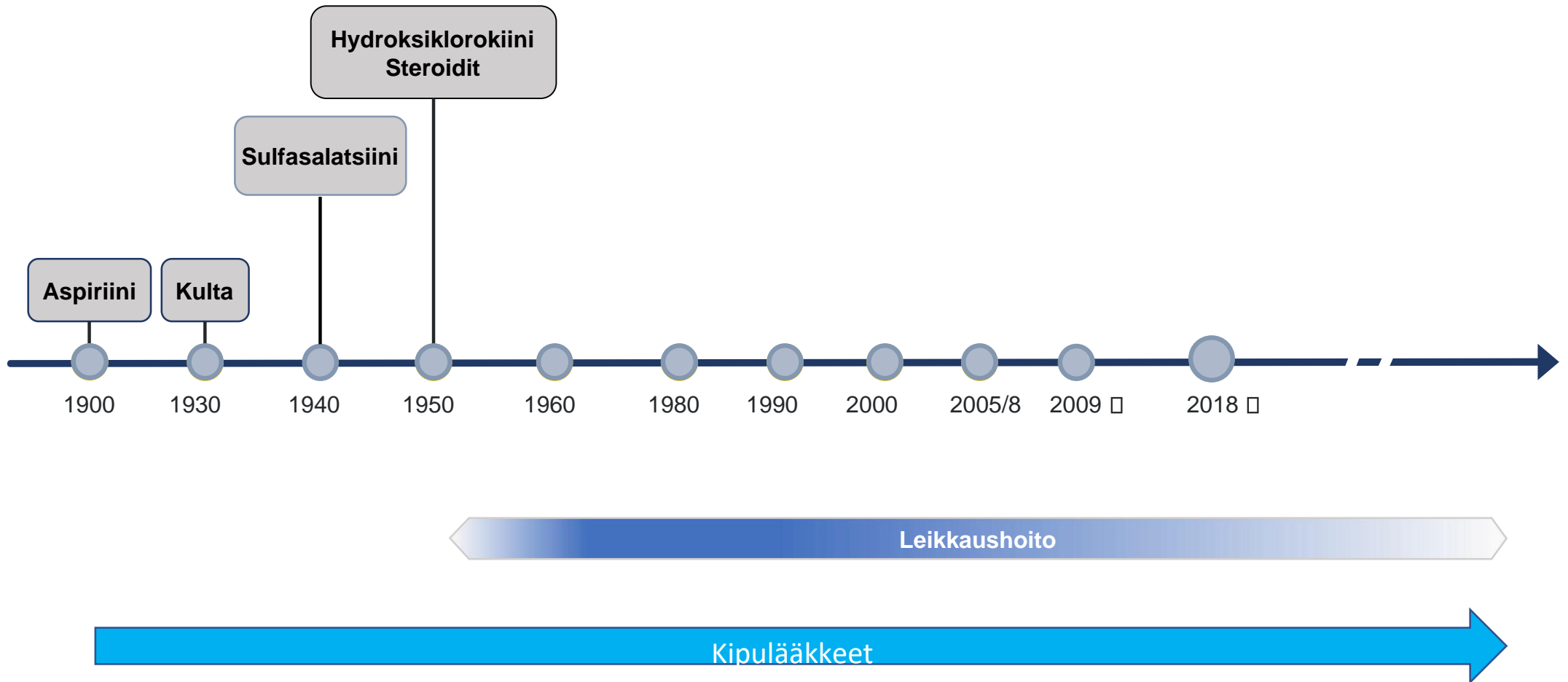
- Lievittää oireita
- Pitää toimintakykyä yllä
- Hidastaa vammautumista
- Apuvälinein korvata puutteita
- Tukea henkistä jaksamista

- Ammatillinen kuntoutus
- Havaita ja hoitaa komplikaatiot ja liitännäissairauksia

Moniammatillista

- Vaatimaton diagnostiikka
- Neuvonta
- Vaatimaton lääkehoito
- Mekanoterapia-fysioterapia
- Ortoosit, apuvälineet
- Sosiaaliturva

Reumasairauksien lääkehoitojen kehitys

Kulta

- Hillitsee tulehdusta
- Tuberkuloosin hoitoon
- Tubipotilaiden reuma lievittyi
- Reumalääkkeeksi • 1990-luvulla myös tablettimuoto
- [Paljon sivuvaikutuksia!](#)
- Poistui markkinoilta 2010-luvulla

Sulfasalatsiini

- Professori Nanna Svartz 1890-1986

- Gastroenterologia ja reumatologia
- Karolinska Instituutti, Tukholma
- Sulfan ja asperiinin yhdistelmä

Sulfasalatsiini

- Professori Nanna Svartz 1890-1986
 - Gastroenterologia ja reumatologia
 - Karolinska Instituutti, Tukholma
 - Sulfan ja asperiinin yhdistelmä
-
- Svartzin kuuluisa potilas • Carl Gustav Emil Mannerheim

-

Ilmari Paronen – reaktiivinen artriitti

- 1944 Kannaksella suolistoinfektio-epidemia, paljon infektion laukaisemia artriitteja
- Paronen raportoi 344 potilasta
- Toteutti 100 sairastuneelle 20 vuoden seurannan
- 20 parantunut, 42 invalidia, loppuilla vaivoja
- (Parosen tauti /) Reiterin tauti

- Kimmo Aho 1969: Reaktiivinen artriitti

Reumasairauksien hoidon alku Suomessa

- Reumasairaudet olivat erittäin suuri terveysongelma viime vuosisadalla
- Kivelän sairaalan reumaosasto 1946
- Prof Pauli Soisalo
- LL Mikko Virkkunen
- Hoito sisälsi mm fysioterapiaa

Reumasäätio

- Reumasairaudet olivat erittäin suuri terveysongelma viime vuosisadalla

- Laki reumatautien sairaanhoidosta 1946; varmisti valtion rahoituksen
- Perustettiin Reumasäätiö 1946 (Kela, valtio ym)
- Mannerheim aktiivisesti tuki erikoissairaalahanketta
- Heinolaan; Lomaliiton Reumaparantola 1946-1951
- Reumasäätiön sairaalan (RSS) rakentaminen alkoi 1948

RSS:n toiminta alkoi 1951

- Ensimmäinen potilas
17.7.1951

- Ylilääkäri professori Veikko Laine
(psykiatri, 1911-2001)

Saatavuus aluksi niukkaa. Kortisonia myytiin mustassa pörssissä 1950-luvulla!

Asiantuntijan ennuste: ”Kortisoni on niin kallis lääke, että se ei koskaan tule laajaan käyttöön!”

Vakavia komplikaatioita -> lääkettä alettiin pelätä

RSS:n merkitys potilaiden hoitoon

- Ensimmäinen potilas 17.7.1951
- 317 vuodepaikkaa
- Uranuurtaja reuman hoidossa, kansainvälisestikin

- Reumaortopedia!
- Moniammatillisuus
- Aikainen, aktiivinen antireumaattinen hoito
- Lastenreuman hoito
- Kuntoutus

Klorokiini, hydroksiklorokiini

- Malarian hoitoon
- Havaittiin, että lievittää reumaakin
- Lievä reumalääke
- Laskee kolesterolia
- SLE:n peruslääke edelleen

Vanha lääkehoitopyramidi

- Tulehdusta hillitsevät lääkkeet
- Kortisoni
- Kipulääkkeet

Vanha lääkehoitopyramidi

- Tulehdusta hillitsevät lääkkeet
- Kortisoni
- Kipulääkkeet

Reumaortopedia

- Uraa uurtava idea:
- Palkataan ortopedi

Potilasta ei voi leikata jos ”senkka” on koholla
(saksalainen koulukunta)

11.9.2024

Kauko Vainio (1913–1989): pioneer of rheumaorthopaedic surgery

Janis Timsans ¹, Raine Tiihonen,² Markku Kauppi^{1,3}

Handling editor Josef S Smolen

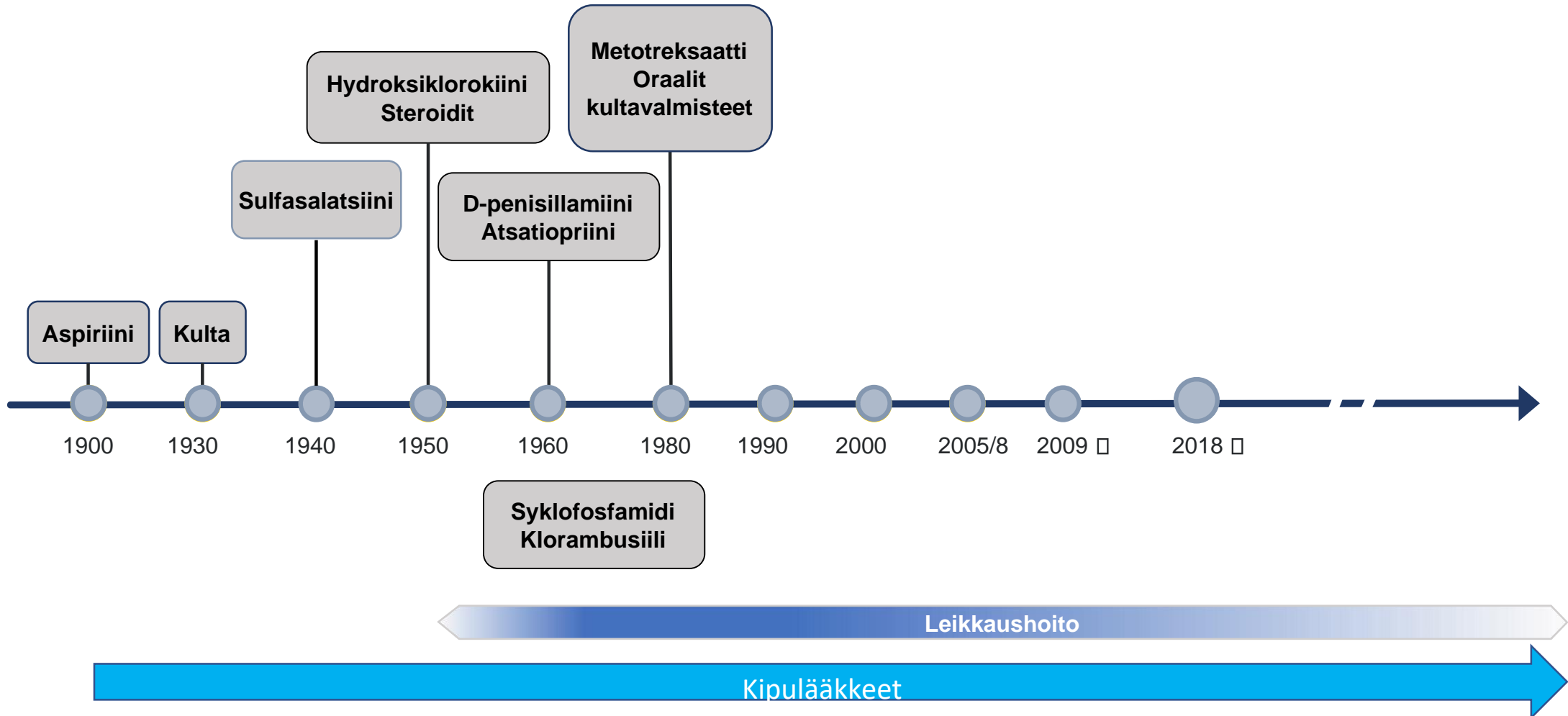
We now live in a time of numerous pharmacological treatment possibilities for the most common rheumatic disorders. Already in the year 1978

FROM (PRESUMABLY NEVER PERFORMED) TONSILLECTOMIES TO RHEUMAORTHOPAEDIC SURGERY

Kuntoutus osana ortopediaa

Aktiivinen fysioterapia

Reumasairauksien lääkehoidon kehitys

Reumatologia

Moniammatillisuus

- Lääkkeet
- Neuvonta
- Kannustus
- Fysioterapia
- Toimintaterapia
- Aluksi pitkät hoitajakset
- Halu auttaa

Professori Heikki Isomäki

- Väitös kihdistä
- Lääkäri
- Tiedemies
- Opettaja
- Sairaalan johtaja

Hoidon mullistava linjaus

- ”...mielestämme kultahoito pitäisi aloittaa aikaisin, ennen kuin nivelet ovat vaurioituneet.”

- ”Emme hoida vain tämänhetkistä niveltulehdusta vaan potilaan elämän laatua vuosikymmeniksi eteenpäin.”

Luukkainen, Kajander, Isomäki
Br J Med 1978;2:1501

Uusi lääkehoitopyramidi 1980-luvulta Suomessa

(muualla maailmassa, esim Ruotsissa viiveellä)

- Tulehdusta hillitsevät lääkkeet

- Kortisoni

- Kipulääkkeet

Sahanterämalli reumalääkityksessä

- Aloitetaan heti reumalääke
- Jos ei tehoa tai sovi, lopetetaan
- Aloitetaan toinen
- Hitaasti vaikuttavia lääkkeitä

Metotreksaatti !

- Aluksi varovasti, pieni annos, vaikeimmat potilaat, 1980-luvulta
- Kaikki pelkäsivät ainetta!
- Mullistavan hyvä teho!
- Siedettävät haitat
- Tärkein lääke edelleen!

YHDISTELMÄHOITO

REKO-tutkimus

- Suomalainen randomisoitu monikeskustutkimus - 200 RA potilasta - 2 vuoden seurantatulokset julkaistu Lancetissa - Yhdistelmähoito tehokkaampi ja paremmin siedetty kuin yhden lääkkeen hoito

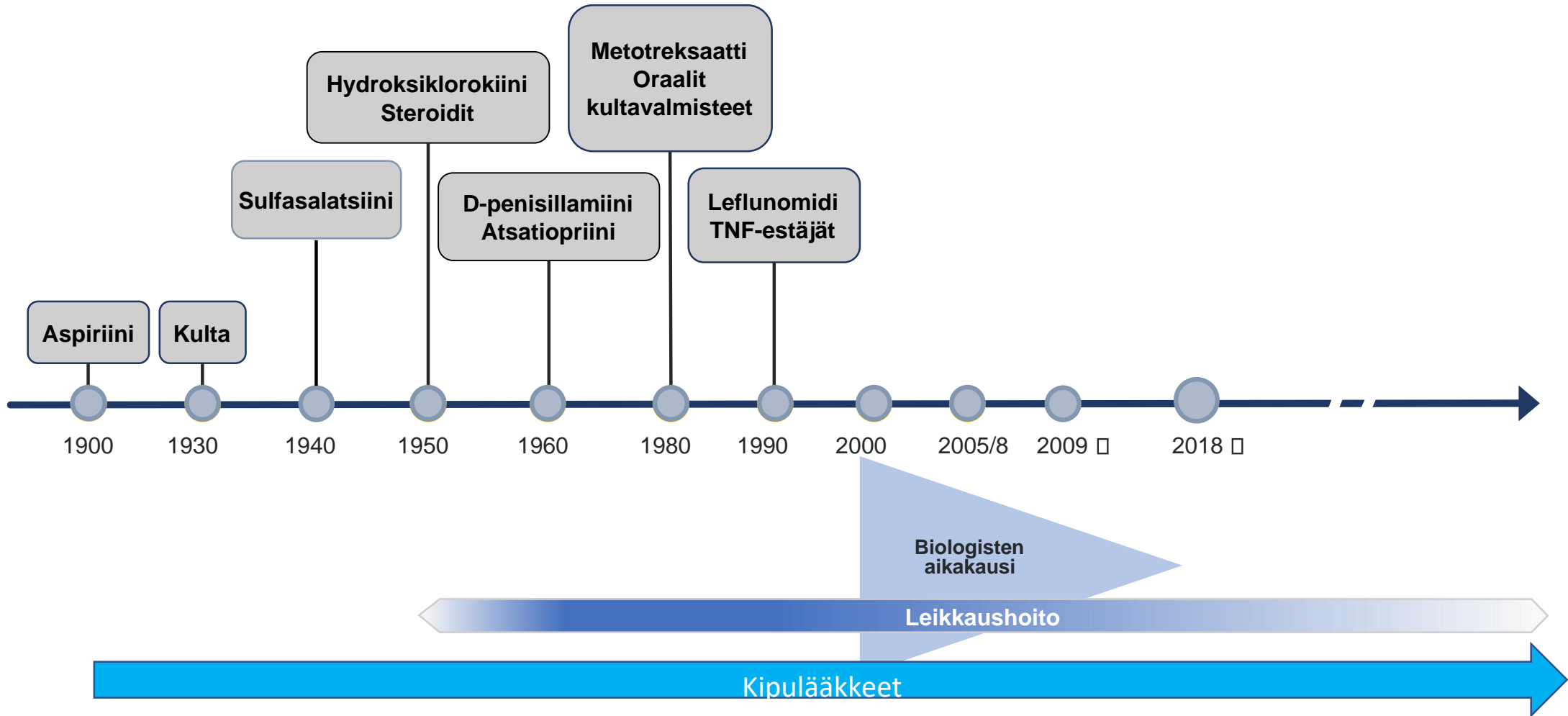
Möttönen T, Hannonen P, Leirisalo-Repo M et al,
Lancet 1999

Lastenreumatologi

Oivalluksia

- Lapsena saatu invaliditeetti pysyy
- Jalkaterän tuet
- Solusalpaajat lastenreuman hoitoon
- Kaikki niveltulehdukset POIS!
- Kuolleisuus väheni voimakkaasti!
- Hammaslääkäri mukaan työryhmään
- Silmälääkäri mukaan työryhmään

Reumasairauksien lääkehoidon kehitys

Koulutus RSS:ssa

Moniammatillinen koulutus

Reumahoitajakoulutus

- Asiantuntijahoitajia 1950-luvulta alkaen
- Virallinen koulutus alkoi 1994 – Ylihoitaja Maria Sarkio ja ylilääkäri Jukka Martio
- Sarkion tilalle ylihoitaja Marja-Leena Kukkurainen
- Koulutettiin kymmeniä tai satoja reumahoitajia koko maan tarpeisiin
- Loppui RSS:n konkurssiin 2010

- Reumahoitajien panos hoidon toteutuksessa on ollut todella merkittävä
- Uudet haasteet edessä
- Reumahoitajien työnkuvan kehittäminen!
- Kansainvälinen yhteistyö!

Koulutus

- Tavoitteena kouluttaa reumaosaajia
- Aluksi kaikki Suomen reumatologit RSS:sta
- Alueelliset laitokset ”Reuman malliin”
- RSS teki itsensä tarpeettomaksi
- Reumaortopedikoulutus
- Lastenreumatologit
- Reumahoitajat
- Muut asiantuntijat

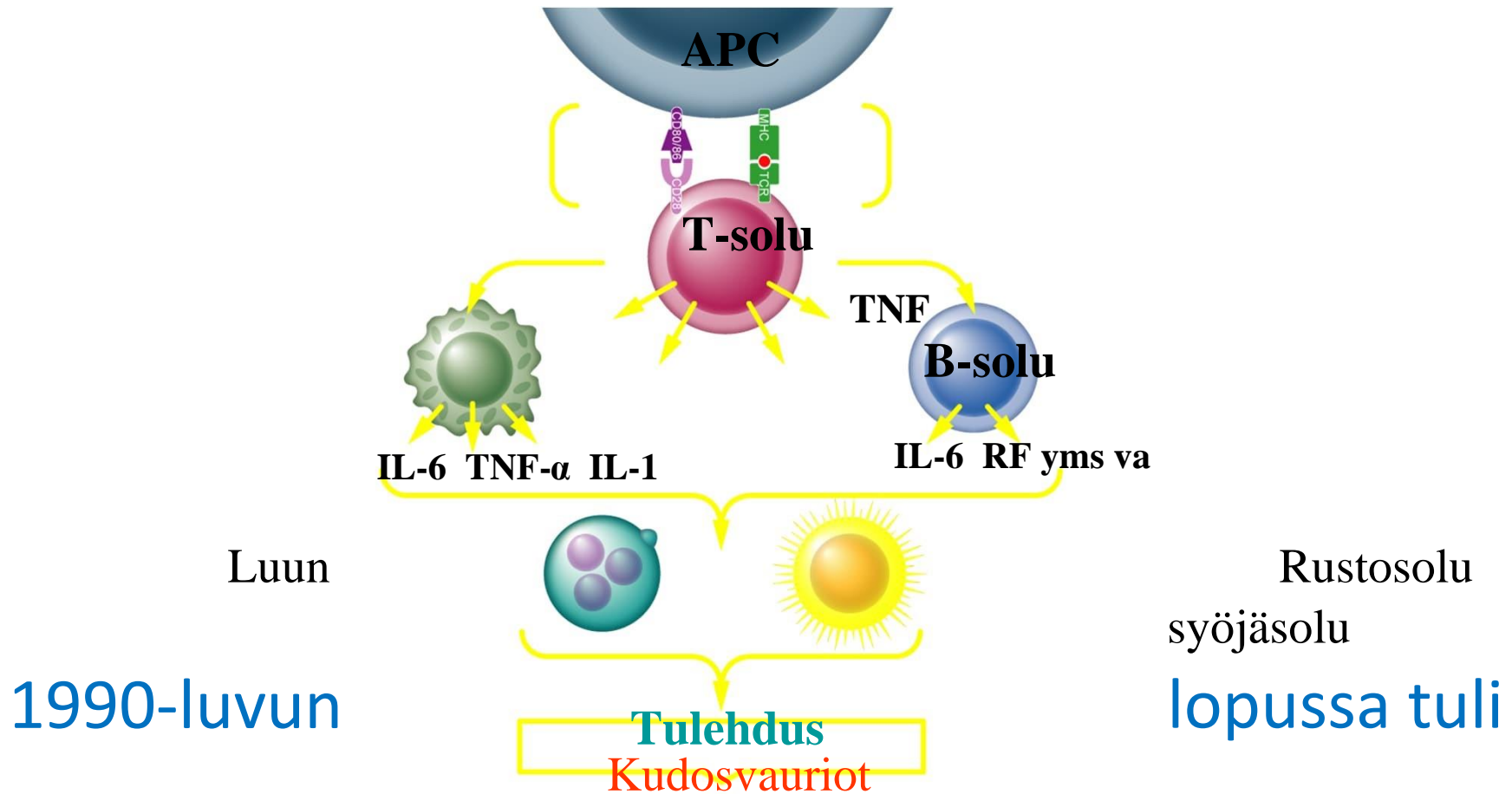
Etelä-Pohjanmaan reumatologia

- Härmän Parantola 1933, Sairaala 1972, Reumaosasto 1985 ->
- EPKS:n reumapoli 1985 ->
- Ylilääkäri Harri Blåfield

Samaan aikaan muualla...

Monia kohtia hillitä tulehdusta

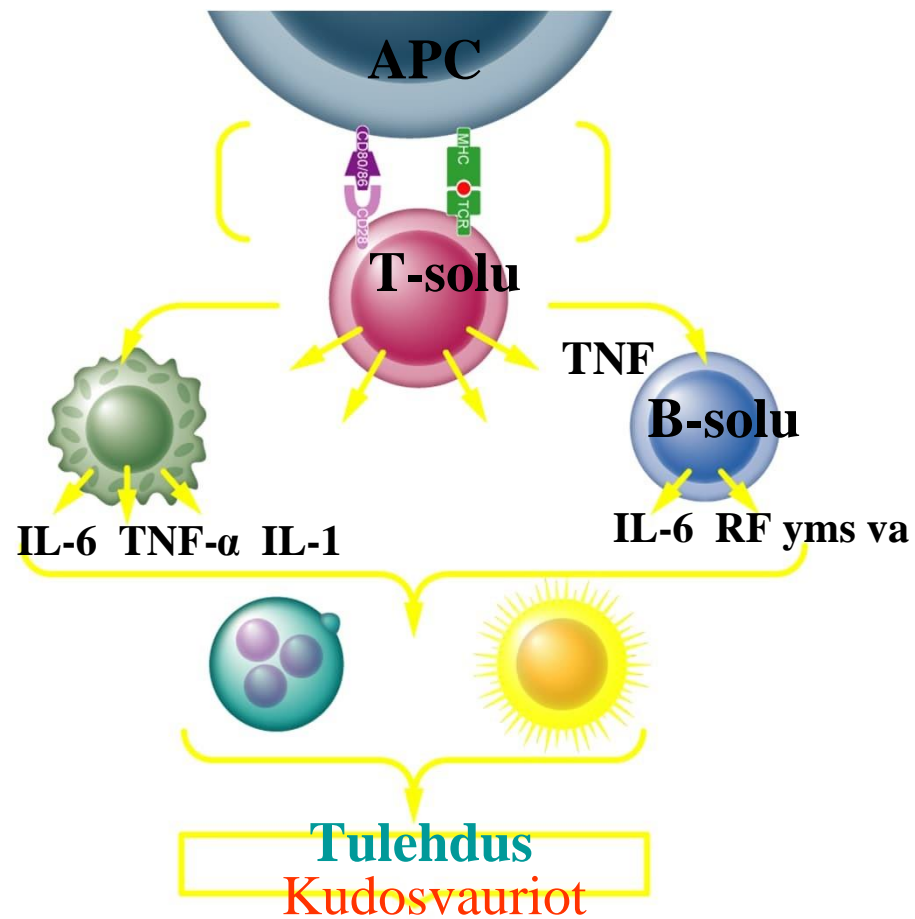

TNF-salpaus!

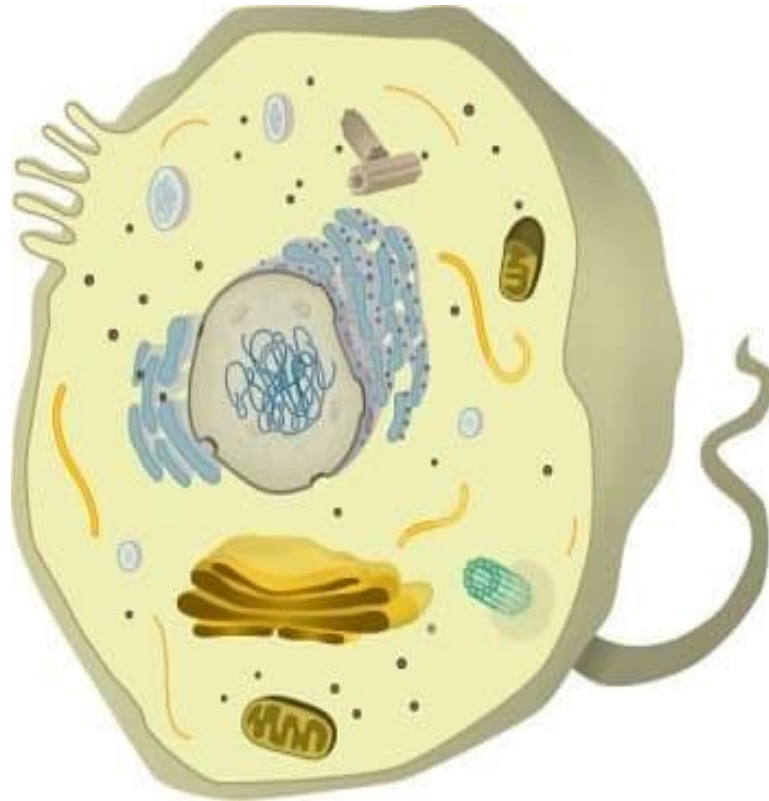
Sir Ravinder N. Maini Monia kohtia
hillitä tulehdusta

Luun

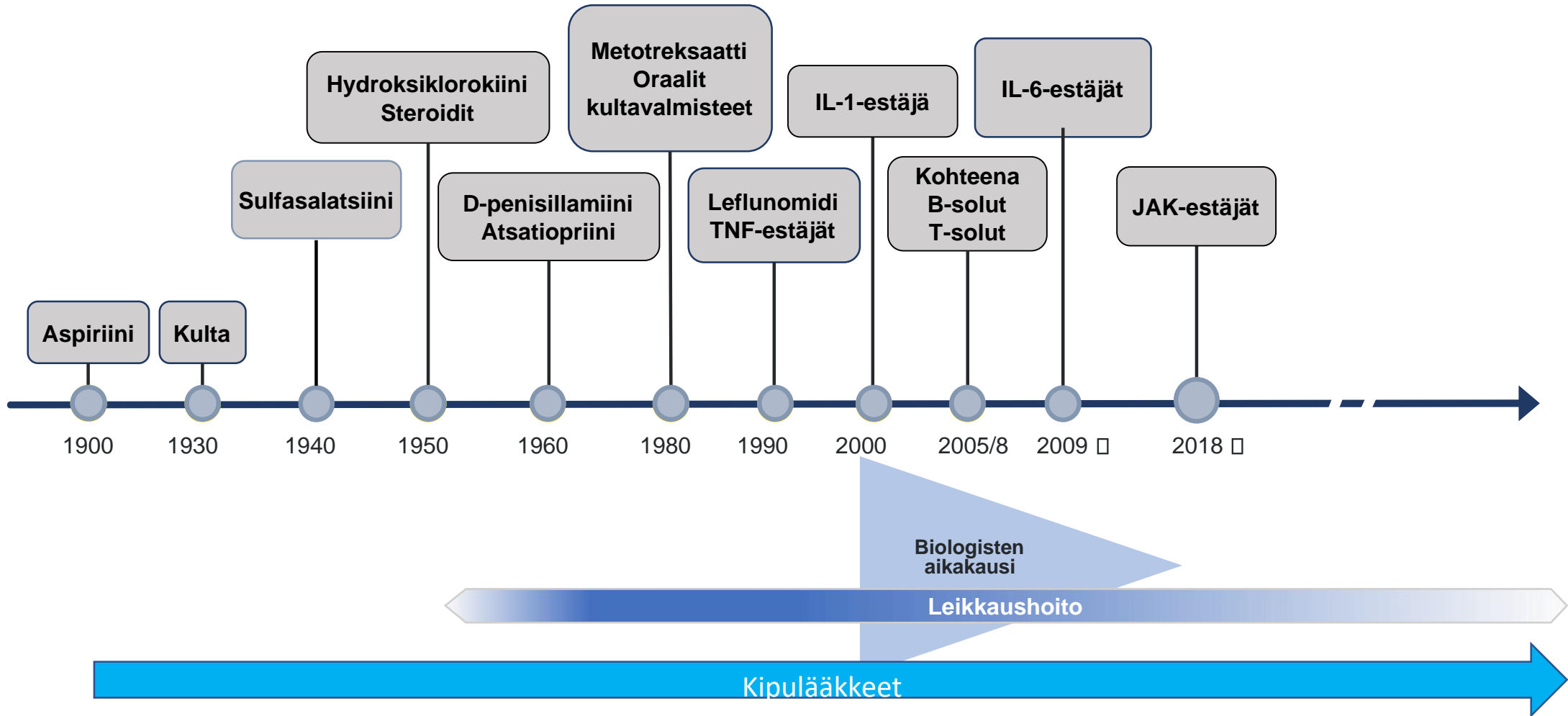
Rustosolu
syöjäsolu

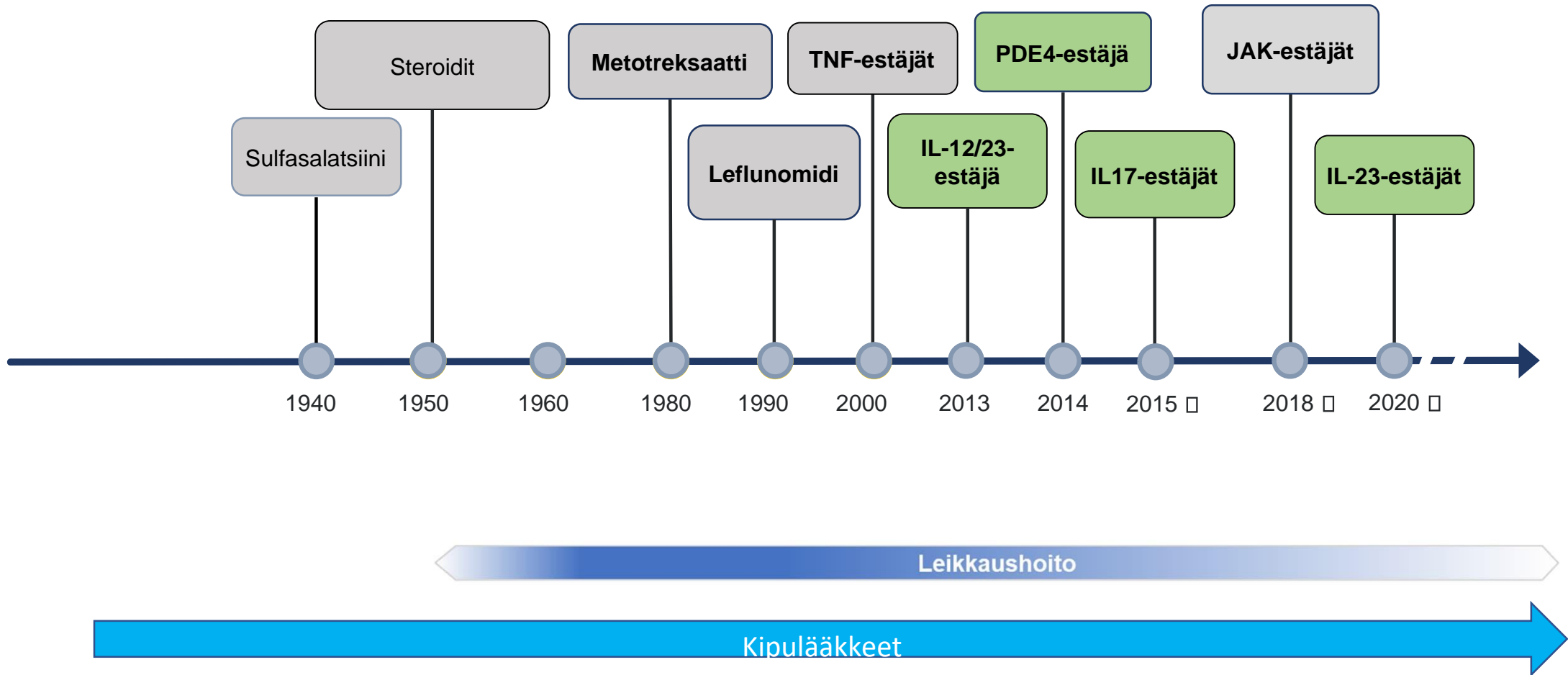
Nyt myös solun sisään...

Reumasairauksien lääkehoidon huima kehitys

Nivelpsoriaasi lääkehoidon huima kehitys

Hoidon tavoitteet

Ennen

- Lievittää oireita
- Pitää toimintakykyä yllä
- Hidastaa vammautumista
- Apuvälinein korvata puutteita
- Tukea henkistä jaksamista
- Havaita ja hoitaa komplikaatiot ja liitännäissairaudet

Nyt

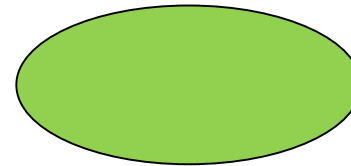
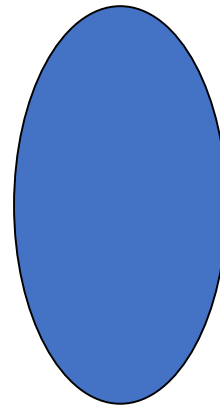
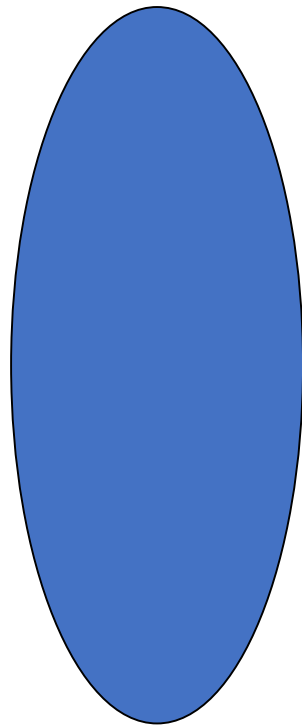
- Vasta sairastuneilla remissio
- Oireettomuus
- Toimintakyky • Pitkään sairastaneilla:
- Remissio tai
- Oireiden hallinta sekä hyvä ennuste

Reumapotilaat ovat kahden kerroksen väkeä

Vammaisuus

• Ennen

• Nyt

Mikä on muuttunut?

- Reumakuolleisuus on lähes hävinnyt
- Keinomunuaishoitoon ei enää juuri jouduta niveltulehdusten takia
- Reumaleikkausten tarve vähentynyt ratkaisevasti
- Vuodeosastohoitoa tarvitaan vähän
- Lastenreuma ja selkärankareuma eivät enää sokeuta
- Reumapotilaiden elämän laatu kohentunut voimakkaasti!
- Inhimillisesti ja yhteiskunnallisesti suuri merkitys!

**Beware of the biologicals—hospitals may die:
the Rheumatism Foundation Hospital, Heinola,
Finland (1951–2010)**

Clin Rheum 2012

Markku J. Kauppi • Hanna Säilä • Eero A. Belt •
Markku Hakala

Ensihavainto!

Historiaa

- Uranuurtaja hoidossa
- Moniammatillisuus
- Maailmankuulu
- Tiede
- Koulutus

Ongelmia pelättiin?

- Potilaiden hoito siirtyi omiin shp:hin
- **PHKS:ssa ei ollut reumatoimintaa**
- Resurssit monilla alueilla vajaat • Lastenreuma!
- Uusia erityisosaamiskeskuksia (-YS)
- Uusia virkoja? Mistä hakijat?
- Väkisin viivettä
- Lastenreumanhoito ja kuntoutus?

Asiat järjestyvät

Reuman hoito on tiimityötä

- Diagnostiikka
- Neuvonta
- Lääkehoito
- Fysioterapia
- Toimintaterapia
- Sosiaaliturva
- Ortopedia

Reumatologia on kiinnostava, dynaaminen ala

- Diagnostiset keinot ovat kehittyneet
- Diagnostiikka edelleen joskus salapoliisityötä
- Monia tehokkaita hoitoja
- Paljon tyytyväisiä potilaita, vaikka haasteitakin on
- Palkitsevia hoitosuhteita
- Moniammatillinen yhteistyö
- Monipuolinen työ: aivopähkinöitä, pieniä toimenpiteitä, ultraääni, kapillaroskooppi, mikroskooppi, laaja lääkearsenaali, lääkkeettömät hoidot, moniammatillinen työryhmä!

